

انحصار انرژی اروپا به دست روسیه

اروپا و بازی با نقاط ضعف روسیه

توافق‌های اولیه برای خرید بخش عمده‌ای از گاز جمهوری آذربایجان حاصل شد. اگر چه به جزییات این توافق اشاره نشده، اما روسیه آمادگی خود را مبنی بر خرید هر میزان ممکن گاز، از جمهوری آذربایجان اعلام نموده است!

بدین ترتیب توافق مذکور را می‌توان یک اقدام پیشگیرانه و هوشمندانه از سوی روس‌ها به حساب آورد! با این وجود همان طور که گفته شد، غرب نیز از اهرم‌هایی برای اعمال فشار بر روسیه برخوردار است. این اهرم‌ها عبارتند از:

● در راستای پیروی از بند ۴۵ معاهده انرژی اتحادیه اروپا، همه کشورهای صاحب امضا، مخصوصاً روسیه باید شروط معاهده را به منظور مشارکت در بازار انرژی اروپا رعایت کنند. طبق این بند، باید مانع از تسلط هر شرکتی (مخصوصاً شرکت‌های روسی)، در حوزه انرژی بر شرکت‌های اروپایی شد. زیرا شرکت‌های اروپایی فعال در حوزه انرژی که در روسیه فعالیت می‌کنند از اختیارات زیادی برخوردار نیستند.

● از آنجایی که تاکنون هیچ اقدام هماهنگی از سوی آمریکا و غرب برای ملزم ساختن روسیه در باز کردن بازار خود به روی سرمایه‌گذاران خارجی صورت نگرفته، می‌توان مسکو را وادار به گشودن بازار خود به روی سرمایه‌گذاران خارجی یا تهدید به محرومیت از دسترسی آزادانه به بازار غرب کرد. این موضوع از آن جهت حایز اهمیت است که به شرکت روسی لوک‌ویل اجازه داده شده که ۱۰۰ درصد سهام شرکت Getty Petroleum در آمریکا را از جمله هزار و ۵۰۰ ایستگاه پمپ بنزین خریداری کند، در حالی که بر اساس قوانین روسیه، شرکت‌های خارجی تنها می‌توانند ۴۹ درصد سهام شرکت‌های روسی را بخرند. حال آن که این قانون در عمل هیچگاه از سقف ۲۰ درصد از سوی کرملین بیشتر نرفته است. از طرفی بسیاری از روسای فعلی شرکت‌های نفت و گاز روسیه، همان افسران و مسؤولان عالی‌رتبه سازمان‌های جاسوسی هستند که مخالف تضعیف روسیه از طریق افزایش شفافیت عملکرد این کشور و در پیش گرفتن استراتژی بُرد - بُرد بوده و معتقدند که واگذاری کنترل بخش اعظمی از حوزه‌های نفت و گاز به شرکت‌های خارجی، تهدیدی برای امنیت ملی محسوب می‌شود.

● هر چند آلمان و ایتالیا به واسطه قراردادهای دو جانبه‌ای که با روسیه در حوزه انرژی منعقد کرده‌اند، در زمینه انرژی به آن کشور وابسته شده‌اند، ولی در همین حال هیچ کشوری در اتحادیه اروپا، بیشتر از آلمان و ایتالیا بر روی روسیه نفوذ ندارد چراکه بزرگترین شرکای اروپایی روسیه در روابط مالی و تجاری محسوب می‌شوند و حفظ این روابط برای توسعه پایدار آن کشور امری ضروری است. این اتحادیه می‌تواند از طریق بازی با نفوذ آلمان و ایتالیا بر اقتصاد روسیه، مسکو را وادار به تغییر سیاست‌های خود نماید. ■

به تحلیل «اقتصاد ایران»، هر چند روسیه به ابراز قدرت نمایی در اروپا پرداخته است ولی در این بازی، اروپا هم برگ‌های برنده‌ای در اختیار دارد.

هر چند تاکنون تمامی تلاش‌های اتحادیه اروپا برای کاهش وابستگی به گاز روسیه بی‌اثر بوده است، ولی هنوز راه‌هایی وجود دارند که در صورت اتخاذ یک رویکرد واحد، اتحادیه اروپا می‌تواند تسلط مسکو بر بازار انرژی اروپا را کاهش دهد. این موضوع از آن جهت حایز اهمیت است که اتحادیه اروپا، هم‌اکنون بیش از ۶۵ درصد انرژی مورد نیاز خود را از منابع خارجی تأمین می‌کند و این رقم طی ۲۰ سال آینده به بیش از ۸۰ درصد افزایش خواهد یافت. با چنین چشم‌اندازی، اتحادیه اروپا نیازمند آن است که فضای دوستانه، شفاف و بازتری را برای سرمایه‌گذاران غربی، به منظور کاهش وابستگی به روسیه به وجود آورد.

تلاش برای جلوگیری از وابستگی بیشتر

روسیه در حال حاضر، سیاست استفاده از انرژی را به عنوان یک سلاح سیاسی در پیش گرفته، ولی واقعیت این است که بیش از این که غرب به منابع انرژی روسیه نیاز داشته باشد، این کشور برای بخش انرژی خود، به درآمدهای حاصل از بازار انرژی اروپا، سرمایه‌گذاری و تکنولوژی غرب نیاز دارد و ممکن است بازار خود را در اروپا از دست بدهد. این اعتماد در کرملین به وجود آمده که روسیه می‌تواند با استفاده از انرژی - به مثابه نوعی سلاح سیاسی - سیاست‌های خود را تا هر وقت که می‌خواهد ادامه دهد. این در حالی است که پاسخ ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا به سیاست‌های انرژی روسیه نیز بسیار ضعیف و نامنظم بوده و همچنین فاقد تأثیرگذاری بر روی رفتار کرملین بوده است.

آنچه که در حال حاضر کارشناسان اروپایی متوجه شده‌اند، این است که به وجود آوردن این احساس در روسیه که غرب بیشتر از روسیه - که به درآمدهای حاصل از نفت و گاز محتاج است - به منابع انرژی این کشور نیاز دارد، یک اشتباه بزرگ است. البته با ادامه یافتن چنین رویکردی از سوی روس‌ها، حتی تعدادی از کارشناسان روسی مانند «آندری ایریانوف» مشاور سابق اقتصادی کرملین و «ولادیمیر میلوف» معاون سابق وزیر انرژی روسیه، استفاده از انرژی به عنوان یک سلاح در روابط این کشور با سایر کشورها را به شدت مورد انتقاد قرار داده و هشدار داده‌اند که چنین سیاستی باعث خواهد شد، سیستم انرژی روسیه از شکل طبیعی خود خارج شود که این موضوع تنها منافع کوتاه‌مدت برای سردمداران قدرت داشته و در حالت کلی به ضرر

روسیه است. به باور آنها، غرب هر چند در شرایط فعلی نوعی وابستگی به منابع انرژی روسیه پیدا کرده، ولی در همین حال، کارت‌های قدرتمندی در برابر روسیه در اختیار دارد. یکی از این کارت‌های برنده این است که روسیه تا اواسط دهه آینده و بدون سرمایه و تکنولوژی غربی، توانایی توسعه و بهره‌برداری از حوزه‌های عظیم انرژی خود در سبیری، ساحل اقیانوسیه و دریای برنت را ندارد. به باور بسیاری از کارشناسان بازار جهانی انرژی، نشانه‌های زیادی دال بر این حقیقت وجود دارد که روسیه بدون حضور سرمایه‌گذاران غربی و مشارکت آنها در حفاری و بهره‌برداری از حوزه‌های جدید انرژی، حتی قادر نخواهد بود که به قراردادهای فعلی خود در برابر اروپا عمل نماید. به عبارت دیگر، اتحادیه اروپا هر چند به روسیه وابسته شده، ولی روسیه نیز برای توسعه میادین خود و همچنین واردات از آسیای میانه، وابسته به تکنولوژی و سرمایه غرب است.

در حال حاضر صادرات گازی اروپا به غرب، به میزان زیادی به توانایی شرکت گازپروم در کنترل و به انحصار کشیدن صادرات گاز کشورهای ترکمنستان، قزاقستان و ازبکستان وابسته است. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که وابستگی روسیه به گاز آسیای میانه، ظرف ۷ الی ۱۰ سال آینده نیز ادامه خواهد یافت، مگر این که این کشور بتواند مقادیر قابل توجهی گاز را از حوزه‌های جدید دیگری مانند ساخالین، ایمال و مانند آن وارد خطوط انتقال انرژی نماید. با چنین اوصافی اتحادیه اروپا، در صورتی که بتواند به صورت مستقیم با تولیدکنندگان گاز در این منطقه وارد مذاکره شود، می‌تواند امیدی به کاهش تسلط روسیه داشته باشد. با این وجود روس‌ها نشان داده‌اند که همواره چند گام جلوتر از اتحادیه اروپا حرکت می‌کنند. برای مثال توافق اخیر گازپروم با لیبی برای خرید صادرات گازی این کشور، نشان می‌دهد که مسکو همچنان در تلاش است تا به عنوان شاهره ارتباطی سایر کشورهای دنیا با اتحادیه اروپا عمل نماید.

روسیه در منطقه آسیای میانه - که اروپا امیدوار به نفوذ در آن است - تلاش‌های مهمی را برای ایجاد نوعی انحصار، به عنوان خریدار گاز منطقه آغاز کرده است. برای مثال مهمترین محور مذاکرات در سفر اخیر مدووف به آذربایجان، به انرژی، مخصوصاً خرید گاز آذربایجان توسط روس‌ها اختصاص یافت؛ به نحوی که